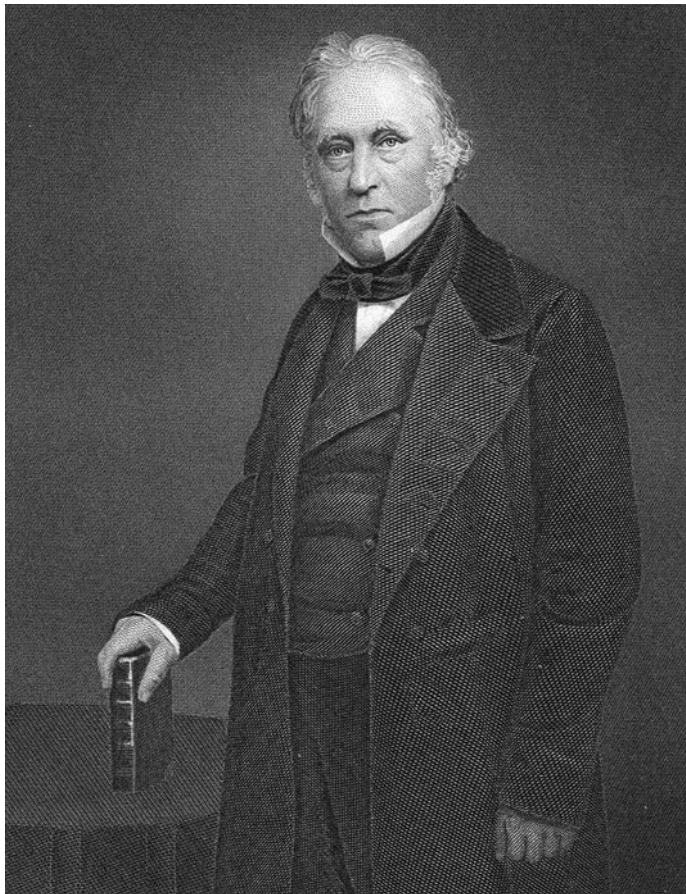

Zrinka Borovečki

UZ 150. GODIŠNJICU SMRTI THOMAS BABINGTON MACAULAY (1800.-1859.)*

Historiografija je dugo kroz povijest bila dijelom književnosti i retorike, te su je često takvom i poimali. Do razvoja pomoćnih povijesnih znanosti došlo je u 17. i 18. stoljeću, a konačno u 19. stoljeću dolazi do oblikovanja povijesti kao moderne znanosti kakva nam je i danas poznata. U tome je veliku ulogu imao njemački povjesničar Leopold Ranke i njegov krug. Proces poznanstvenjenja trajao je kroz cijelo 19. stoljeće te se postupno širio na druge zemlje. No, iako se kretalo prema novome, ostalo je puno starog tako da 19. stoljeće s pravom smijemo nazvati stoljećem ambivalentnosti. Razvoj historiografije kao znanstvene discipline u 19. stoljeću u Britaniji u određenoj mjeri onemogućava plemstvo koje se bavi povijesnim temama. Uz plemstvo to čini i impresivna književna tradicija. Pritom se kod proučavanja povijesti manje pažnje posvećuje relevantnim povijesnim izvorima, dok glavni interes onih koji pišu povijest čini ustavna povijest te im je glavna preokupacija engleski parlamentarizam koji treba biti uzor svim onim zemljama koje takav oblik vlasti nisu razvile. Pisanje o povijesti služi da bi se protumačila sadašnjost, tj. služi veličanju uloge vigovala u povijesti Engleske, dok se utjecaj torijevaca njome želi poništiti.¹ Razdoblje 19. stoljeća je i razdoblje stvaranja književnika sir Waltera Scotta,² koji se bavi srednjovjekovnim temama.³ Zbirke koje su čekale da ih se istraži bile su pohranjene u arhivima plemića i crkava. Kralj je dao poticaj za skupljanje građe relevantne za povijest Irske i Britanije pa između 1802. i 1804. izlaze izvori za Englesku i Wales, a kasnije i za Irsku. Po osnutku Državnog arhiva 1836. te ozbiljnijim bavljenjem poviješću nastaje temelj za brojna izdanja koja su u velikoj mjeri utjecala na razvoj znanstvene historiografije, a to su *Roll servies (Rerum Britanoricum Medii Aevi Scriptores)*.⁴

Među najpoznatije autore britanske historiografije 19. stoljeća spada i Thomas Babington Macaulay (1800.–1859.). Pripadao je struji vigoovaca, bio je član Parlamenta i visoki dužnosnik u vladi, a najviše je pisao eseje. Zbog svojeg stila smatran je jednim od najboljih pripovjedača u Europi, a iznimnu popularnost stekao je u zemljama koje su svoje uzore vidjele u britanskom parlamentarnom uređenju.⁵ Macaulay je rođen u Leicestershiero. Otac, Zachary Macaulay, bio je urednik *Christian Observera* te istaknuti borac protiv ropstva. Majka, Seline Mills, obrazovana po uzoru na religijsku spisateljicu Hannah More, brinula se za njegovo obrazovanje. Već je kao dječak pokazivao afinitet za književnost te se počeo baviti pisanjem. Školovao se u Claphamu i Cambridgeshiero.⁶ Kao daroviti učenik dobio je mjesto na Trinity Colledgeu u Cambridgeu. Ondje je pisao ljubavne pjesme, recenzije knjiga, satiričke alegorije i historijsku fikciju za *Knight's Quarterly Magazine*. S obzirom na činjenicu da mu se otac nije slagao s pojedinim materijalom koji je pisao, nagovarao je Macaulaya da prekine veze s časopisom. Macaulay to nije napravio, već se miri s ocem i piše esej o ropstvu u Indiji.⁷ Godine 1830. preuzeo je mjesto u Parlamentu u Wiltshireu i to u vrijeme kad se duga vladavina torijevaca lagano bližila kraju.⁸ Godine 1832. otišao je u Indiju s ciljem osiguranja financijske sigurnosti svojoj obitelji. Odande je odigrao važnu ulogu u uvjeravanju vlada Peela i Melbournea u jednakost Engleza i Indijaca pred zakonom.⁹ Kad se vratio iz Indije 1838., predložio je da napiše povijest Engleske koja bi obuhvaćala razdoblje od 17. stoljeća do 1832. godine. No, taj je rad prekinuo već sljedeće godine zbog političkih obveza. Godine 1857. postao je plemićem te je umro 1859. i pokopan u Westminster Abbey u podnožju statue Addisona.¹⁰

Macaulay je njegovao i poseban stil, bio je predstavnik tzv. literarne historiografije.¹¹ Na njegovu djelatnost kao povjesničara uvelike je utjecala književnost koju je čitao kao dijete. Već se u ranoj dobi susreo s romanima Waltera Scotta (svojeg uzora pri pisanju), kao i pričama iz *Tisuću i jedne noći* te Biblijom.¹² Posvetio se političkoj povijesti, ali njegova djela na tom području nisu ni približno usporediva s onima na području umjetnosti i kulture. Iako je bio zainteresiran za djela individualaca, vjerovao je da ih treba promatrati u nekom kontekstu.¹³ Za Macaulaya je antagonizam u svim društvima između gornjih slojeva i onih nezadovoljnih prijetio društvenom redu. Nezadovoljni bi se mogli pobuniti i prijetiti revolucijom dok bi vladajući sloj mogao spriječiti revoluciju bez saslušanja pritužbi.¹⁴ Od Macaulayevih pogleda na historiografiju treba izdvojiti tvrdnje da antički historičari poput Tukidida, Herodota, Tacita i Livija briljiraju u naraciji, a slabi su u analizi, dok su moderni povjesničari poput Humea i Gibbona dobri u analizi, ali negiraju naraciju. Za samog Macaulaya, povijest bi trebala biti ravnoteža između analize i naracije.¹⁵ Macaulayeve političke osude bile su poduprte poviješću i političkim reminiscencijama.¹⁶ On je uistinu uspio u davanju povijesnog narativa, koristio je dramatiku i emocionalni intenzitet u kojem mu je kao model služio Walter Scott.¹⁷ Macaulay se trudio pisati lucidno i elegantno kad je pisao povijest.¹⁸ K tomu je njegovao i poseban stil pisanja, naime, kod njega su čitatelji uvijek mogli biti sigurni da pobjeđuje pravda.¹⁹ Posebno ga je smetalo zanemarivanje pripovjedne umjetnosti koja je za njega bila oblikovanje slika u mašti. U vezi s tim posebno je zanimljivo i njegovo gledište o tome što je povijest i koja je njezina uloga. Rezultat istraživanja povijesti bio je poput iskustva pri putovanju u daleke krajeve. „Poput turista, istraživač se premješta u novo stanje društva. I jedan i drugi susreću

se s novim običajima. Mogu čuti nove načine istraživanja. Njihov razum obogaćuju razmišljanja o različitim zakonima, čudorednim načinima i običajima. No, ma koliko daleko putovali, duhovni obzor može ostati uzak kao da nikada nismo provirili izvan svojeg domaćeg kraja. Isto tako, netko može poznavati datume mnogih bitaka i rodoslovlja mnogih kraljevskih kuća a da zato nije nimalo pametniji. Većina se ljudi odnosi prema prošlosti kao što se plemeniti državnici odnose prema stranoj zemlji. Ne jedan ugledni gost bio je dočekan klicanjem naroda, objedovao s kraljem, lovio s gospodarima i njihovim rasnim psima, vidio smjene straža i zbor viteza kraljičine podvezice, posjetio katedralu Sv. Pavla i sa sobom ponio predodžbu njezine veličine, i potom otputovao, misleći da je vidio Englesku. A zapravo je vidio samo nekoliko javnih zgrada, službenika i ceremonija. O širokom i složenom društvenom sistemu, o inačicama nacionalnog karaktera i o konkretnom djelovanju vlade i zakona ne zna ništa. Tko želi razumjeti te stvari te stvari na pravi način ne bi smio ograničiti svoja zapažanja samo na posvećena mjesta i praznike. Morao bi vidjeti običnog čovjeka onakva kakav jest, usred njegova svagdanja posla i zabave. Morao bi se štoviti, pomiješati s pukom, otići u kavanu, i izboriti se pristup u veselo društvo i domorodno srce. Morao bi upoznati psovke i ne bi smio zazirati od bijede. Jednako bi morao postupati onaj tko želi upoznati prilike u kojima su živjeli ljudi minulih razdoblja. Usredotočenom samo na javne poslove, ratove, kongrese i rasprave, njegova će istraživanja biti isto tako nekorisna kao i putovanja onih carskih i kraljevskih a iznad svega bezbrižnih vladara, koji svoj sud o našem otoku stvaraju na temelju obilaska znamenitosti i susreta s nekim uglednim javnim osobama.²⁰

Macaulay je učinio historijsko pitanje prepoznatljivim dijelom britanske literature i diljem svijeta je proširio interes za revoluciju 1688. godine. Vrlo je malo ljudi poznato s njegovim djelima, iako su ona odličan pokazatelj viktorijanskog stila i misli. Naime autor je upravo zbog svojeg stila pao u zaborav.²¹ To se uglavnom pripisuje razvoju historije, tj. znanstvenom bavljenju poviješću. Samog Macaulaya može se gledati na mnoge načine, kao posljednjeg velikog neoklasičnog historičara koji je pisao povijest nakon uspješne javne karijere. Njegova vlastita kultura bila je iznad klasične, obilježena ljubavlju prema drami i noveli 18. stoljeća kao i čitanju Edmunda Burkea i Waltera Scotta.²²

Macaulay je autor brojnih djela, od kojih su najpoznatiji njegovi eseji, kao i povijest Engleske.²³ *Povijest Engleske od nastupa Jamesa II*²⁴ trebala je obuhvatiti period prvih dvjesto godina britanske povijesti od otkrića njezinih naseljenika do restauracije Charlesa II na prvih sto stranica, zatim 42 godine vladavine Jamesa II i Williama II na sljedećih tisuću stranica, te konačno period Slavne revolucije (za koju je držao da svakome Englezu treba biti na čast²⁵) i krunjenja Williama i Mary u cijelom drugom svesku. Svesci tri i četiri objavljeni 1859. i svezak pet objavljen posthumno 1861. fokusiraju se primarno na Williama III. *Povijest* je nakon nekog vremena postala toliko čitana da je bila glavni rival Dickensovim djelima.²⁶ Sama knjiga nastala je u periodu od 1848. do 1861, a dva su događaja pomogla u njezinu objavljivanju – Reform Act iz 1832. i Francuska revolucija 1848. godine.²⁷ Glavna tema *Povijesti* je pomirenje. Njezin junak, William Oranski, restaurirao je poredak i slobodu. *Povijest* je fokusirana na kraljevsku politiku parlamentarne debate i suđenja, te na kvalitete javnog čovjeka.²⁸ Autor u samom djelu tvrdi da promjene koje su se zbile u Engleskoj nisu slučajna kreacija, već

su rezultat dugotrajnog djelovanja. U slučaju Engleske promjene nisu kontradiktorne kontinuitetu i nikad neće biti.²⁹

Posebnu važnost imaju i Macaulayevi eseji, jedino njegovo djelo u potpunosti prevedeno na hrvatski jezik. Radi se naime o knjizi *Odabrani eseji* koju je 1896. uredio i preveo s engleskog jezika Vinko Krišković. U knjizi se nalaze eseji o povijesti, Johnu Miltonu, Georgeu Gordonu Byronu, Nicholli Machiavelliju te o grofu Mirabeau. Važno je pritom istaknuti da se radi o esejima koji su osebjuni ne samo po prepoznatljivu autorovu stilu, zbog čega nije ni čudno što se često sumnja u njega kao povjesničara, već i po svojoj veličini te po raznim aspektima i gledištima koja autor u pojedinom eseju sagledava. Tako nas zapravo ni ne čudi da se u eseju o Johnu Miltonu ne govori isključivo o samome autoru, već Macaulay teoretizira pojam epike i uspoređuje Miltonovo djelo s Danteovim. Govoreći o Byronu, uopće se ne ograničava na njegovu ličnost, već pripovijeda o Grčkoj, svojem stavu o lirici, uspoređuje Byrona s ostalim engleskim liričarima i u najvećoj mjeri pokušava razraditi njegovu psihičku sliku. Izrazito važni eseji u samoj knjizi su eseji o povijesti i o Mirabeau u kojem možemo saznati autorov stav o povijesti, koji je već u članku objašnjen, te njegov stav o Francuskoj revoluciji u usporedbi sa Slavnom engleskom revolucijom. Naime u cijelom eseju o Mirabeau autor se na njega uopće ni ne osvrće, već pokušava razjasniti koje su dobre i loše strane Francuske revolucije, tj. u komparaciji s engleskom revolucijom piše o velikim manama i nedostacima francuske. Te bismo eseje mogli smatrati primjerom komparativne historije. U samom djelu jasno se vidi za Macaulaya karakterističan stil, stil viktorijske književnosti koja gotovo na romantičan način opisuje povijesne događaje s notom nostalgije za vremenima koja su prošla. Pritom valja naglasiti da autor u svakom eseju donosi mnoštvo mudrih izreka kojima pokušava poučiti, a brojnim poetskim izrazima pokušava postići veću čitanost, tj. približiti se djelu svojeg omiljenog autora Waltera Scotta koji je i česti motiv njegovih eseja i kojeg vrlo rado uspoređuje s književnicima kojima je posvetio eseje.

Povijest je, u eseju o povijesti, odredio kao smjesu poezije s filozofijom, čija bi zadaća bila od prošlosti načiniti sadašnjost. Isto tako za njega je povijest bila jednaka putovanju u daleke krajeve. U ovom eseju pripovijeda o tome zašto je po njemu neki povjesničar kvalitetan, a zašto neki nisu. Za pisca je pristojno pisanje povijesti ekvivalentno skraćivanju izvještaja i ispisivanju izreka te opisivanju karaktera ljudi. Isto tako ističe da je biti veliki povjesničar vrlo komplicirano. Poglavitno zbog toga što još ne postoji savršeno povijesno djelo. Smatra da je tomu razlog to što je povijest „polje književnosti“ koje je prijeporno. Njezina dva najjača elementa su razum i fantazija koji nikako ne mogu biti u harmoniji. Savršen bi povjesničar, po Macaulayu, trebao imati bujnu maštu, ali pritom treba biti umjeren u svojem pisanju. Zanimljiva je i činjenica da smatra da bi povijest trebala počinjati romanom, a završiti esejom. Potom radi oštar rez u teoretiziranju povijesti te počinje opisivati povjesničare na način da im ističe dobre i loše strane. Primus inter pares za njega je „romantički“ povjesničar Herodot koji je posjedovao vještinu u opisivanju i dijalogu te skladan jezik. Napisao je knjigu kojoj niti jedna druga ne može parirati, ali svejedno nije napisao dobro povijesno djelo jer ga je cijelog sam skovao. Pritom mu Macaulay predbacuje „napuhivanje“ u opisima ljudi i događaja. Najtužnije je ipak to što je pisao o onim događajima o kojima nije mogao ništa znati. Ipak, Macaulay ga opravdava time što je morao pisati za „ćutljiv, jedljiv i

živahni“ narod. Bez obzira na navedeno osuđuje sve one koji se usuđuju preispitivati istinitost Herodotova pisanja. Nadalje se autor bavi Tukididom čiju povijest uspoređuje s Herodotovom i mišljenja je da se njihovi stilovi razlikuju. Za Macaulaya su obojica dobri romanopisci i dobri povjesničari. Najbolja je povijest po njemu ona koji iznosi na vidjelo ono što predočava cjelinu. Razlika je među povjesničarima upravo u načinu na koji prenose perspektivu. Nadalje govori o Ksenofontu kojeg smatra manje vrijednim od Herodota i Tukidida, iako su slični po stilu. Ksenofont pripada drugoj školi povjesničara te u svojim djelima zapravo piše o sebi. Polibije i Arijan pišu istinitu povijest, iako nisu bili zanimljivi. Plutarh se kao povjesničar Macaulayu ne sviđa jer cjepidlači. Za Macaulaya su Herodot, Tukidid i Plutarh zapravo zavedeni idejom države, jer je nisu imali, kao i slobodom. Sljedeći je autor Tit Livije, o čijem stvaranju Macaulay kaže da je imalo mnogo mana, no on je ipak poseban jer mu istina uopće nije bila važna. Važno je samo da mu knjige budu „bestselleri“. Livije je bio pravi rimski pisac, ponosni građanin republike i podanik svojeg vladara. Gaj Salustije, kojeg ne svrstava zajedno s Livijem, također je vrsni povjesničar, međutim stih mu „ne valja“. Njegova *Povijest urote Katilinine* zapravo ne predstavlja povijesno djelo, već stranački spis koji se svodi na čisto pripovijedanje. Kornelije Tacit je za Macaulaya najveći rimski povjesničar. Međutim, njegov stil nije dobar za „historičko pisanje“. Likovi su u njegovim djelima toliko detaljno opisani da čitatelj s njima gotovo može razviti prijateljstvo. Macaulay opet teoretizira te kaže da su u filozofiji povijesti „novi prestigli stare“. Kaže da su Grci i Rimljani razvili političke znanosti, ali tek njegovi suvremenici empiričke. Tomu je razlog i otkriće tiskarskog stroja koji je omogućio širenje znanja. Iako mnogi Grčku smatraju kolijevkom znanja, znanje koje je nastalo u antičkoj Grčkoj moralo se razviti. Autor tvrdi i da motreći i komparirajući običaje susjednih naroda možemo ispraviti pogreške nastale tako što se po jednoj vrsti osudio čitavi rod. Ono što je pak bitno razlikovati, jesu karakteristike koje obilježavaju određeno razdoblje. Macaulay povlači paralelu između Humea i Herodota. Herodota uspoređuje s lažnim svjedokom koji se zasljepljuje predrasudama, dok za Humea drži da poput pravog odvjetnika ne iznosi činjenice koje ne može dokazati. U ovom dijelu eseja Macaulay se okreće modernim povjesničarima. Prvo se posvećuje Humeu kojeg karakterizira kao vičnog povjesničara, međutim bez ikakvog smisla za „literarnu“ historiju. Isti problem nalazi i kod Gibbona, dok je najveći od tih triju „zločinaca“ upravo Mitford. Iako je Mitford tvrdio da su grčki i rimski povjesničari lagali kod pojedinačnih događaja te je smatrao da sve podatke treba analizirati, u svojim djelima nije imao ni trunčice teatralnosti koja je bila toliko važna u antici. Moderni se povjesničari po Macaulayu zapravo samo natječu u tome kako da jedan drugoga nadmudre, a upravo se u tim prepirkama i natjecanjima gubi pravi smisao povijesti. Za Macaulaya je pravi povjesničar onaj koji piše istinu o događajima i ljudima, ali to umije upakirati u oblik pravog književnog djela.³⁰

Što se same knjige i njezina sadržaja tiče, valja istaknuti da je prijevod nastao u 19. stoljeću te se vidi da prevoditelj nije povjesničar, već isključivo filolog. U velikoj se mjeri to osjeća u prijevodu originala na hrvatski jezik. Prevoditelj ne koristi stručnu terminologiju, već neke izraze prevodi doslovno iz engleskog jezika, što je posebno vidljivo kod eseja o Mirabeau i termina vezanih za Francusku revoluciju.

Sam prevoditelj hvali Macaulaya. Iako je Macaulay nakon velikog uspjeha koji je imao za života ostao tek povjesničarom poznatim samo znalcima i onima koji se

bave poviješću historiografije, prevoditelj smatra da ne možemo poreći da, pored toga što je počesto pretjerivao u svojim opisima, nikada nije puštao iz ruke glavne misli i ideje. Sve je činjenice, primjere i načela te dokaze iznio, one koji su mu prigovarali je argumentima pobio, sve nejasno je razjasnio, a sve one primjere koje je nevezano uz temu donosio u svojim djelima koristio je da bi potkrijepio svoje sudove.³¹ Uzevši u obzir ove Kriškovićeve stavove o Macaulayevu stvaranju, kao i druge probleme koji proizlaze iz njegova djela, možemo zaključiti da njegovo povijesno djelovanje predstavlja važnu kariku u povijesti 19. stoljeća.

MACAULAYEVA DJELA – IZBOR IZ BIBLIOGRAFIJE:

1831. *The Letters of Thomas Babington Macaulay*. Cambridge: Cambridge University Press.

1843. *Critical and Historical Essays Contributed to the Edinburgh Review*. London: Longman, Brown, Green, and Longmans.

1849. *The History of England from the Accession of James II*. London: Longman, Brown, Green, and Longmans [neki ulomci prevedeni na hrvatski jezik pod naslovom: *Historija Engleske : od nastupa Jakova II. na prijestolje*. S engleskoga preveo Nikola Karlić. Bjelovar: T. nakl. F. Lipšića, 1923.].

1896. *Odabrani essay-i*. Preveo s engleskog Vinko Krišković. Zagreb: Izdanje Matice hrvatske.

1898. *The Complete Works of Lord Macaulay*. New York, London: G. P. Putnam's sons.

LITERATURA:

I.

Breisach, Ernst, 2007. *Historiography: Ancient, Medieval, & Modern*. Chicago & London: The University of Chicago Press.

Burrow, John, 2008. *A History of Histories: Epics, Chronicles, Romances and Inquiries from Herodotus and Thucydides to the Twentieth Century*. New York: Alfred A. Knopf.

Hughes–Warrington, Mary, 2008. *Fifty Key Thinkers on History*. London & New York: Routledge, Taylor & Francis Group.

Gross, Mirjana, 2001. *Suvremena historiografija. Korijeni, postignuća, traganja*. Zagreb: Novi Liber.

Luthar, Oto, 2002. *Majstori i muze*. Preveo sa slovenskog Edo Fičor. Zagreb: Naklada MD.

Slamnig, Ivan, 1973. *Svjetska književnost zapadnoga kruga od srednjega vijeka do današnjih dana*. Zagreb: Školska knjiga.

IZVORI:

II.

Macaulay, Thomas Babington, 1896. *Odabrani eseji*. Preveo s engleskog Vinko Krišković. Zagreb: Izdanje Matice hrvatske.

Macaulay, Thomas Babington, 1849. *The History of England from the Accession of James II*. London: Longman, Brown, Green, and Longmans.

SLIKOVNI IZVORI:

sl. 1. - http://etc.usf.edu/clipart/50000/50033/50033_t_macaulay.htm (od 18.04.2011.)

sl. 2. - http://dailyelf.blogspot.com/2011_05_15_archive.html (od 18.04.2011.)

BILJEŠKE

- * Uredništvo časopisa zahvaljuje se Branimiru Janković, prof., koji je u suradnji s nama i autoricom teksta potaknuo pisanje ovog rada.
- 1 GROSS, 2001, 167.
- 2 Sir Walter Scott (1771.–1832.) predstavnik je engleskog romanizma, kao i jedan od glavnih zastupnika povijesnog romana (čija je glavna zadaća, osim smještaja radnje u prošlost, bila i miješanje fiktivnih i povijesnih ličnosti, kao i miješanje stvarnih i fiktivnih događaja). Scott, rođen u Edinburghu, još se kao mladić počeo zanimati za povijest Škotske. Jedan od uzora bila mu je i njemačka romantička škola. Opus djela, koji je uistinu fascinant, sačinjavaju neka od sljedećih djela: *Pjesma posljednjeg menestrala* (1805.), *Marmion* (1808.), *Gospođa s jezera* (1810.). Posebno su interesantni povijesni romani: *Waverly* (1814.), *Guy Mannering*, *Rob Roy*, *Kennilworth*, *Quentin Durward* te kulturni roman *Ivanhoe*. Iako je po stilu bio romantičar, u svojim djelima ima i realističkih elemenata – fascinantna je točnost kojom opisuje detalje i ljude iz naaroda u svakodnevnom životu. SLAMNIG, 1973, 129-130.
- 3 GROSS, 2001, 167.
- 4 GROSS, 2001, 167.
- 5 GROSS, 2001, 167.
- 6 WARRINGTON, 2008, 234.
- 7 WARRINGTON, 2008, 235.
- 8 WARRINGTON, 2008, 237.
- 9 WARRINGTON, 2008, 238.
- 10 WARRINGTON, 2008, 239.
- 11 LUTHAR, 2002, 70.
- 12 KRIŠKOVIĆ, 1896, III.
- 13 WARRINGTON, 2008, 234.
- 14 WARRINGTON, 2008, 235.
- 15 WARRINGTON, 2008, 236.
- 16 BURROW, 2008, 347.
- 17 BURROW, 2008, 348.
- 18 BREISACH, 2007, 251.
- 19 GROSS, 2001, 167.
- 20 LUTHAR, 2002, 70-71.
- 21 WARRINGTON, 2008, 234.
- 22 BURROW 2008, 348.
- 23 Sva djela nisu prevedena na hrvatski jezik pa u izvorniku imena djela glase: *Critical and Historical Essays Contributed to the Edinburgh Review*, *The History of England from the accession of James II.* (*Povijest Engleske od nastupa Jamesa II.*), *The Complete Works of Lord Macaulay*, te *The Letters of Thomas Babington Macaulay*.
- 24 *Povijest Engleske od nastupa Jamesa II.* nije u potpunosti prevedena na hrvatski jezik. Zbog važnosti za historiografiju ili u cilju proučavanja važnijih ličnosti, prevedeni su samo ulomci..
- 25 KRIŠKOVIĆ, 1896, XII.
- 26 WARRINGTON, 2008, 239.
- 27 BURROW, 2008, 346.
- 28 BURROW, 2008, 348.
- 29 BREISACH, 2007, 250.
- 30 KRIŠKOVIĆ, 1896, 3-43.
- 31 KRIŠKOVIĆ, 1896, XX-XXI.

Pro Tempore

Pro Tempore

ČASOPIS STUDENATA POVIJESTI BROJ 8/9, 2010.-2011.

Pro Tempore

Časopis studenata povijesti
godina VII, broj 8-9, 2010-2011.

Glavni i odgovorni urednik
Filip Šimetin Šegvić

Počasni urednik
André Burguière

Uredništvo
Tomislav Brandolica, Marko Lovrić,
Andreja Piršić, Filip Šimetin Šegvić,
Nikolina Šimetin Šegvić, Stefan
Treskanica

Urednici pripravnici
Marta Fiolić, Kristina Frančina, Sanda
Vučićić

Redakcija
Tomislav Brandolica, Marta Fiolić,
Kristina Frančina, Marko Lovrić,
Andreja Piršić, Nikolina Šimetin Šegvić,
Filip Šimetin Šegvić, Stefan Treskanica,
Sanda Vučićić

Tajnica uredništva
Martina Borovčak

Recenzenti
dr. sc. Damir Agičić
dr. sc. Ivo Banac
dr. sc. Zrinka Blažević
dr. sc. Ivan Botica
Miodrag Gladović, d.i.e.
dr. sc. Borislav Grgin
dr. sc. Mirjana Gross
dr. sc. Željko Holjevac
dr. sc. Nenad Ivić
Branimir Janković, prof.
dr. sc. Bruna Kuntić-Makvić
mr. sc. Hrvoje Klasić
dr. sc. Isao Koshimura
dr. sc. Mirjana Matijević Sokol
dr. sc. Hrvoje Petrić
dr. sc. Radivoj Radić
Danijel Rafaelić, prof.
dr. sc. Drago Roksandić
dr. sc. Relja Seferović
dr. sc. Boris Senker
Marina Šegvić, prof.
dr. sc. Božena Vranješ-Šoljan

Lektura i korektura
Marta Fiolić
Ana Jambrišak
Vedrana Janković
Nikolina Kos
Marko Pojatina
Tihomir Varjačić
Tajana Vlasiavljević

Dizajn i priprema za tisak
Tomislav Vlainić
Lada Vlainić

Prijevodni s engleskog jezika
Tomislav Brandolica
Jelena Krilanović
Tina Kužić, prof.
Marko Lovrić
Marija Marčetić
Judita Mustapić
Andrea Pečnik
Marko Pojatina
Prijevodi s njemačkog jezika
Sara Katanec
Mirela Landsman Vinković
Azra Plićanić Mesić, prof.
Filip Šimetin Šegvić
Prijevodi s francuskog jezika
Marta Fiolić
Tea Šimičić
Marina Šegvić, prof.
Mihaela Vekarić
Prijevodi sa slovenskog i srpskog jezika
Krešimir Matešić
Prijevodi s talijanskog jezika
Marina Šegvić, prof.

Izdavač
Klub studenata povijesti - ISHA
Zagreb

Tisak
ZT ZAGRAF

Naklada
Tiskano u 300 primjeraka

ISSN: 1334-8302

Tvrđnje i mišljenja u objavljenim
radovima izražavaju isključivo stavove
autora i ne predstavljaju nužno stavove
i mišljenja uredništva i izdavača.

Izdavanje ovog časopisa financijski su
omogućili:
Odsjek za povijest Filozofskog fakulteta
Sveučilišta u Zagrebu,
DTM GRUPA d.o.o.,
NARCOR d.o.o.,
TRANSPORTI KRAJAN d.o.o.,
HEMA d.o.o.,
KEMOKOP d.o.o.,
EUROGRAF d.o.o.,
Privatne donacije: S. S., M. F., prof.
dr. Drago Roksandić, Marko Lovrić,
Filip Šimetin Šegvić, Nikolina Šimetin
Šegvić, Tomislav Brandolica.

Redakcija časopisa Pro tempore svim
se donatorima iskreno zahvaljuje na
financijskoj podršci!
Redakcija se također posebno
zahvaljuje gospodinu Zlatku Ožboltu,
dia na trudu i pomoći. Zahvaljujući
njemu, put do izdavanja ovog broja
bio je mnogo lakši. Gospodinu Zoranu
Ivankoviću isto tako dugujemo veliku
zahvalu što nam je izašao u susret
prilikom tiskanja časopisa.

Časopis se ne naplaćuje.

Adresa uredništva:
Klub studenata povijesti - ISHA
Zagreb
(za: Redakcija Pro tempore),
Filozofski fakultet
Sveučilišta u Zagrebu,
Ivana Lučića 3, 10000 Zagreb

E-mail:
pt.redakcija@gmail.com
phillip.simetinsegvic@gmail.com